

Хопта Світлана Михайлівна,

кандидат філологічних наук,

в.о. старшого наукового співробітника

відділу педагогічного джерелознавства та біографістики

Державної науково-педагогічної бібліотеки України

імені В.О. Сухомлинського НАПН України

ІДЕЇ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ М. МОНТЕССОРІ В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФСЬКИХ ЗАСАД НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Реформування української освіти відбувається у складних умовах політичної та культурної глобалізації, у часи національної ідентифікації, коли врешті відкрилися широкі можливості для її розвитку. Починаючи з XXI ст. освітянській спільноті України пропонують низку проектів реформування освіти, серед яких важливе місце займають Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа», представлені керівництвом МОН України наприкінці жовтня 2016 року; Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. (розпорядження ВРУ № 988-р від 14 грудня 2016 року); проект стратегічного бачення розвитку освіти в Україні (О. Співаковський і О. Панич), презентований наприкінці січня 2017 року тощо.

Нова українська школа має бути «потужним чинником цементування нації й символізуватися Школою з великої літери...» [5, с. 19]. Тому стратегічні завдання реформування української школи спрямовані заразом як на утвердження традиції національної культури і збереження ментальності (історична пам'ять, національна ідентичність та плекання мовної культури), так і на міжкультурну грамотність, йдеться про гармонічне поєднання національних знань із загальнокультурними.

Формула нової української школи складається з 9-ти ключових компонентів, серед яких: орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм; педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; умотивований учитель, який має

свободу творчості й розвивається; наскрізний процес виховання, який формує цінності; нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя тощо [4, с. 7].

Ці та інші постулати дотичні і певною мірою співмірні з філософією вільного виховання та гуманістичними педагогічними принципами італійського педагога-психолога М. Монтесорі, котра визнала дитину вищою цінністю педагогічної діяльності; спрямовувала освіту й виховання на самоактуалізацію, розвиток і самореалізацію дитини; трактувала інтереси особистості, що розвивається, як пріоритетні освітні цілі тощо.

Починаючи з ХХ ст. і до сьогодні педагогіка М. Монтесорі є однією з найзатребуваніших методик розвитку дитини, адже в ній сконцентрувалися такі непокдані та водночас невід'ємні й ефективні у процесі виховання складники: свобода і дисципліна, захоплива гра й кропітка праця. Твори М. Монтесорі «*Дім дитини. Метод наукової педагогіки*», «*Керівництво до мого методу*», «*Самовиховання й самонавчання у початковій школі*», «*Всотуючий розум*» — багаторівневі й поліаспектні, у центрі філософії яких лежить екзистенційна потреба заглиблення у неповторну сутність дитини, у «філософію серця» маленького індивіда. Цитата з тексту: «...дитина дає нам знання про духовне життя, яке повністю відрізняється від життя дорослих. Ось він, новий шлях! Тепер не професор повинен застосовувати психологію до дитинства, а самі діти повинні відкривати психологію тим, хто їх вивчає» [2, с. 25].

Отож, провідні педагогічні ідеї М. Монтесорі, насамперед її філософія виховання, котра заснована на власних спостереженнях за дітьми (надання значущості уродженому потенціалу дитини, її здатності розвиватися в атмосфері свободи й любові, філософське переосмислення її поняття «дитиноцентризму» та теорії вільного виховання, що супроводжується утвердженням гуманістичних цінностей), стали основоположними філософськими ідеями нової української школи.

З філософських поглядів М. Монтесорі, що базуються на космічній теорії, згідно з якою «все живе у світі (рослини, тварини, людина) існує та діє відповідно до космічного плану розвитку Всесвіту, виокреслюється поняття «освіти» як процесу самонавчання особистості дитини, котра виходить з власного внутрішнього потенціалу... Дорослий, як і вчитель — покликаний допомогти дитяті з народження вміння слухати себе, розуміти себе, розвивати

всі приховані задатки та таланти, весь час прагнути досягати гострішого розуму, витривалішого характеру» [7, с. 47]. У цьому контексті варто наголосити, що однією з ключових компетентностей нової української школи є виховання вміння у школярів вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, ефективно керувати ресурсами та інформаційними потоками, вміти визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, навчатися впродовж всього життя тощо [4, с. 11].

Варто наголосити на тому, що дитиноцентризм, котрий став «фундаментом» філософії освіти нової української школи — закономірне і перманентне явище. Адже саме дитиноцентризм є основою педагогічних систем таких видатних титанів української педагогіки, як К. Д. Ушинського (основною метою виховання для якого була людська особистість) та В. О. Сухомлинського, який у своїй педагогічній спадщині висвітлював проблеми дитинства, самоцінності дитини, враховував дитячі інтереси як найвищу цінність людства, поєднуючи навчання і виховання з продуктивною працею на основі принципів людиноцентризму та кордоцентризму [6].

Отож, гуманізація філософії освіти нової української школи, пріоритетність особистісно-орієнтованої, дитиноцентричної моделі виховання і навчання (йдеться про виховання вільної незалежної особистості, забезпечення свобод і прав дитини в усіх проявах її діяльності, забезпечення морально-психологічного комфорту дитини, з урахуванням її вікових та індивідуальних особливостей), в якій, як зазначає В. Кремень «потрібно максимально наблизити освіту і виховання дітей до конкретної сутності кожного...», адже, як веде далі дослідник, «варто не формувати дитину під власні копії чи то батьком, чи то матір'ю, чи державою, чи кимось іншим, а розпізнати її ество і плекати особистість...» [1, с. 18]. Саме ці та інші аксіоми освіти є центротворчими філософськими ідеями нової української школи, за якою велике майбутнє української нації. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Кремень В. Г. Про «Дитиноцентризм», або Чому освіта України потребує структурних змін. *День*. 2009. № 210 (3130). 19 листопада. С. 2.
2. Монтессорі М. Всотуючий розум. *Дичківська І. М., Поніманська Т. І. М. Монтессорі: теорія і технологія* Київ : Видавничий Дім «Слово», 2009. С. 23.
3. Монтессорі М. Разум ребенка (главы из книги) Москва : Краль, 1997. 176 с.

4. Нова Українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / заг. ред. М. Грищенка. Київ: МОН, 2016. 34 с.
5. Радіонова Н.В. Освіта як чинник національного самоствердження України: історія і сучасність (на матеріалі Слобожанщини). *Практична філософія і Нова українська школа* : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ: НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України, 2019. С. 19–21.
6. Сухомлинський В.О. Я розповім вам казку... Філософія для дітей / уклад. Сухомлинська О.В. Харків : ВД «Школа», 2016. 576 с.
7. Чепіль М., Дудник Н. Педагогіка Марії Монтессорі: навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2017. 272 с.

Юрків Ярослава Ігорівна,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Сучасний освітній процес спрямований на формування та розвиток особистості учня, здатної інтегруватися в соціум на основі засвоєної в школі культури поведінки, соціальних норм і цінностей, становлення світогляду та самовизначення учнів. Результатом освітнього процесу в сучасній школі є компетентність випускника.

Експерти Міжнародної комісії Ради Європи (програма «DeSeCo» — *Defenition and Selection of Competencies*) визначають поняття компетентності (competency) як *здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби і виконувати поставлені завдання*. Кожна компетентність побудована на комбінації (поєднанні) взаємовідповідних пізнавальних ставлень та практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, всього того, що можна мобілізувати для активної дії. Ця схема є прикладом побудови внутрішньої структури компетентності, орієнтованої на потреби [1].

Натомість в Україні категорія «компетентність» визначена у Законі «Про освіту» як динамічна комбінація знань, умінь, на-